

Toekomstverwachtingen van jongvolwassenen

Onderzoek in samenwerking met de Stichting P&V

Rapport 6

**De toekomstwensen en -verwachtingen
betreffende de Europese Unie**

MARK ELCHARDUS &
PETRUS TE BRAAK

30 oktober 2014
Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR
Pleinlaan 2, 1050 Brussel
<http://www.vub.ac.be/TOR/>

Inhoud

1	Inleiding. Het onderzoek naar de toekomstverwachtingen	3
2	De wensen	4
2.1	De wensen van jongvolwassenen	4
2.2	De wensen naar politieke voorkeur	5
3	De verwachtingen.....	8
3.1	Zijn jonge Belgen positief over de toekomst van Europa?	8
3.2	De verwachtingen omtrent Europa naar politieke voorkeur	9
4	Zijn de wensen in lijn met de verwachtingen?	11
5	De EU als helper?	12
5.1	In hoeverre rekt men op de Europese Unie?	12
5.2	Hulp naar politieke voorkeur	12
5.3	Helpt de EU ook daadwerkelijk?	13
6	Besluit	14
7	Literatuur	16

1 Inleiding. Het onderzoek naar de toekomstverwachtingen

Van september tot december 2013 organiseerde de onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel, in samenwerking met ResearchAnalysisVision en de Stichting P&V, een survey-onderzoek. Een toevalssteekproef van 6.000 jongvolwassen inwoners van België, 25 tot 35 jaar oud, werd uitgenodigd om deel te nemen. Zij werden gepeild naar hun toekomstverwachtingen en -dromen op zowel persoonlijk als maatschappelijk vlak. Zo kregen zij de mogelijkheid om zich uit te spreken over hun toekomst op het vlak van onder andere hun gezinsleven, carrière en vrije tijd. Wat betreft de maatschappelijke toekomst stonden thema's als het milieu, de arbeidsmarkt, de multiculturele samenleving en de politiek centraal.

De toevalssteekproef werd getrokken op het Rijksregister, een ambtelijke gegevensbank voor bevolkingsgegevens. Er werd gebruik gemaakt van een disproportioneel gestratificeerde toevalssteekproef naar gewest. Dat wil zeggen dat respondenten louter toevallig werden getrokken, maar de proportie geselecteerde respondenten per gewest van te voren is opgelegd om ervoor te zorgen dat van de kleinste strata (in dit geval het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) toch voldoende respondenten aanwezig zijn om een analyse mogelijk te maken. Uiteindelijk werden 1.555 Brusselaars, 2.555 Vlamingen en 1.890 Walen uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek.

Om een maximale respons te krijgen, werden de respondenten tot vijf maal toe gecontacteerd. Bij het afsluiten van het veldwerk beschikten we in totaal over 1.964 degelijk ingevulde vragenlijsten. De berekening van de netto-respons gebeurde volgens de richtlijnen van de American Association for Public Opinion Research (AAPOR, 2011: 45). Zij bedraagt 37%. De netto respons wordt naar beneden gehaald door de zeer lage respons in het Brussels gewest, 29%, daar waar hij in Vlaanderen 41% bedraagt. Gezien de lage respons in Brussel is ervoor geopteerd de analyses per taalgroep te specificeren, in plaats van naar gewest. Hierdoor zijn de Brusselaars, op basis van de taal van het interview, verdeeld over de Nederlands- en Franstaligen.

Naast non-respons is de representativiteit van de steekproef een belangrijk issue bij het uitvoeren van een survey. Om deze te verhogen werd de steekproef gewogen op bevolkingskenmerken die gekend zijn. Voor het wegen van onze data hebben we gegevens, afkomstig van de Enquête naar de Arbeidskrachten, gebruikt over de verdeling van de kenmerken "gewest", "leeftijd", "geslacht" en "onderwijsniveau" in de populatie die we bestuderen.

Meer gedetailleerde informatie over de technische aspecten van het onderzoek kan worden gevonden in het Kort Technisch Verslag (Elchardus & te Braak, 2014).

In dit deelrapport wordt ingegaan op de wensen en verwachtingen van de jongvolwassenen, 25 tot 35 jaar oud, betreffende de Europese Unie.

2 De wensen

2.1 De wensen van jongvolwassenen

Een onderdeel van de vragenlijst ging over de wensen die jongvolwassenen hebben met betrekking tot de toekomst van de samenleving. Een drietal vragen handelen specifiek over de Europese Unie. De respondenten werd zeer expliciet gevraagd hun *wensen* duidelijk te maken, en niet hun *toekomstverwachtingen*. Andere vragen peilen expliciet naar de verwachtingen. In de vragenlijst werd het onderscheid tussen wensen en verwachtingen met veel nadruk gemaakt.

Eén vraag ging specifiek over een van de grotere discussiepunten omtrent de EU: de verdeling van de bevoegdheden tussen de Europese Unie en de nationale lidstaten. Zoals blijkt uit tabel 1 zijn Belgische jongvolwassenen sterk verdeeld over deze kwestie. Indien we de groep die op dit vlak geen standpunt kan of wil innemen (5% van de onderzoekspopulatie) weglaten, zijn de twee kampen perfect verdeeld: 50% is voor meer bevoegdheden voor de Europese Unie, terwijl een andere 50% wenst dat bevoegdheden weer van de EU worden overgeheveld naar de nationale staten.

Tabel 1: Gewogen frequentieverdeling omtrent de gewenste verdeling van bevoegdheden tussen de EU en de nationale lidstaten

	N	%	Geldig %
De Europese Unie krijgt meer bevoegdheden en evolueert naar een Verenigde Staten van Europa	924	47,4	49,6
De Europese Unie geeft meer bevoegdheden terug aan de nationale staten	938	48,1	50,4
Totaal	1862	95,4	100
Missing (weet niet)	89	4,6	
Algemeen totaal	1951	100	

Hoewel de jongvolwassenen perfect verdeeld zijn over de vraag of de EU nu meer of minder bevoegdheden moeten krijgen, staat een ruime meerderheid achter de euro (zie tabel 2). Ruim driekwart van de bevolking wenst dat de euro blijft bestaan en dat er zelfs extra maatregelen worden genomen om die munt te versterken. 22% is echter van mening dat België beter uit de Eurozone stapt en terugkeert naar de Belgische frank. Terwijl weliswaar een grote meerderheid van de jongvolwassenen de euro wil behouden, is de 22%, meer dan 1 op 5, die wilt terugkeren naar de Belgische Frank toch een verbazend hoge proportie. Deze, alsook de grote verdeeldheid over de

bevoegdheidskwestie maakt duidelijk dat de huidige inrichting van het Europese Unieproject voor velen toch niet vanzelfsprekend is.

Tabel 2: Gewogen frequentieverdeling omtrent de gewenste toekomst van de euro

	N	%	Geldig %
De euro wordt afgeschaft. De Belgische frank wordt terug ingevoerd	415	21,3	21,8
De euro blijft bestaan. Er worden maatregelen genomen om hem te versterken	1492	76,5	78,2
Totaal	1907	97,8	100
Missing (weet niet)	44	2,2	
Algemeen totaal	1951	100	

Dat blijkt ook uit de houding ten opzichte van één van de sleutelementen van de Unie, het vrij verkeer van personen. De jongvolwassenen werd gevraagd of zij van oordeel zijn dat elke inwoner van de EU in elk land dezelfde rechten zou moeten hebben als de bewoners van dat land, of dat de inwoners van het eigen land toch voorrang moeten krijgen¹. Slechts 38% is van oordeel dat EU-burgers gelijk behandeld moeten worden als de nationale burgers. 62% is van oordeel dat Belgen in België voorrang moeten krijgen voor wat betreft werk, sociale huisvesting en uitkeringen. Het draagvlak voor een Europese Unie waarin elke burger overal in de Unie dezelfde rechten geniet, is bij de jongvolwassenen dus eerder klein. Bijna twee op de drie wil voorrang, geen gelijke rechten, voor de burgers van het eigen land.

Tabel 3: Gewogen frequentieverdeling omtrent de gewenste gelijkheid tussen EU-burgers omtrent rechten

	N	%	Geldig %
Alle inwoners van de Europese Unie hebben in elk van de Europese landen dezelfde rechten	724	37,1	38,1
Belgen krijgen in België voorrang voor werk, sociale huisvesting en uitkeringen	1177	60,3	61,9
Totaal	1902	97,5	
Missing (weet niet)	49	2,5	
Algemeen totaal	1951	100	

2.2 De wensen naar politieke voorkeur

De wensen omtrent de Europese Unie verschillen – uiteraard – naar politieke voorkeur. Wat betreft de vraag over de verdeling van bevoegdheden tussen de Europese Unie en de nationale staten, blijken Nederlandstalige liberalen de grootste voorstander te zijn van een EU met meer bevoegdheden (70%) samen met het electoraat van Groen (68%). Aan Nederlandstalige zijde is er ook binnen de electoraten van CD&V, Sp.a en PVDA+ een meerderheid om de EU meer bevoegdheden te geven. Het electoraat van de N-VA is,

¹ De regel in de Unie is nu 'home country control'. Dat betekent dus niet dat een Pool tegen de Poolse arbeidsvoorwaarden in België mag werken, maar dat in België voor alle burgers van de EU de *Belgische* regels gelden. Dit is dus al een enigszins behoudzuchtige interpretatie van volledig vrij verkeer. Bij volledig vrij verkeer hadden de Polen zich tegen Poolse arbeidsvoorwaarden kunnen aanbieden in België (hetgeen helaas in veel gevallen overigens ook nu gebeurt, doordat via allerlei schijnconstructies de Belgische home country control wordt omzeild).

zoals de jongvolwassenen in het algemeen, over deze kwestie perfect verdeeld. Bij de jongvolwassen die voor het Vlaams Belang stemden is er een duidelijke meerderheid (56%) die het terug overhevelen van bevoegdheden naar de nationale staten wenst.

Tabel 4: De wenselijkheid omtrent de verdeling van bevoegdheden tussen de EU en de nationale lidstaten (N=1.680)

	De EU krijgt meer bevoegdheden	De EU geeft meer bevoegdheden terug	Totaal
CD&V	59,0%	41,0%	100,0%
Groen	67,6%	32,4%	100,0%
N-VA	50,0%	50,0%	100,0%
SP.a	58,9%	41,1%	100,0%
Open VLD	70,2%	29,8%	100,0%
Vlaams Belang	43,9%	56,1%	100,0%
PVDA+	58,3%	41,7%	100,0%
PS	43,5%	56,5%	100,0%
MR	43,8%	56,3%	100,0%
CDH	40,0%	60,0%	100,0%
Ecolo	53,8%	46,2%	100,0%
FDF	28,6%	71,4%	100,0%
PTB	60,0%	40,0%	100,0%
Démocratie Nationale	42,1%	57,9%	100,0%
Parti Populaire	26,7%	73,3%	100,0%
Andere	35,4%	64,6%	100,0%
Ik zou niet gaan stemmen	43,9%	56,1%	100,0%
Blanco	47,9%	52,1%	100,0%
Ongeldig	39,6%	60,4%	100,0%
Totaal	49,9%	50,1%	100,0%

De steun voor een EU met meer bevoegdheden is duidelijk groter in het Nederlandstalige dan in het Franstalige landsgedeelte. Enkel bij de electoraten van Ecolo (54%) en PTB (60%) is er een meerderheid voor meer bevoegdheden aan de EU te geven. Meerderheden in al de andere electoraten zien liever dat bevoegdheden weer naar de nationale staten worden overgeheveld. Het gaat om grote meerderheden binnen de electoraten van de Parti Populaire (73%) en het FDF (71%). Opvallend is echter dat ook de electoraten van de "traditionele" Franstalige partijen in meerderheid wensen dat de lidstaten meer bevoegdheden terugkrijgen: van de PS-stemmers wenst 57% dat, van MR-stemmers 56% en van de CdH-stemmers 60%. Van de mensen die aangeven dat zij blanco, niet of ongeldig zouden stemmen, ligt het percentage dat weer meer bevoegdheden naar de nationale staten wil zien gaan tussen de 52 en 60%.

Ook wat betreft de toekomst van de euro tekenen zich tussen de verschillende electoraten grote verschillen af (zie tabel 5). De hoogste proporties voorstanders van het behoud van de euro vindt men onder de Groen- (96%), Open VLD- (95%), en CD&V-electoraten (94%). Aan Franstalige zijde is het electoraat van Ecolo sterk pro-euro (93%). De grootste tegenstanders van de euro vindt men in extreemrechtse hoek. Toch zijn VB-stemmers in meerderheid voor de euro (54%). Meerderheden van het Franstalige

extreemrechts wensen daarentegen de herinstructie van de frank. Dit wil 68% van de Parti Populaire-stemmers en 60% van het Démocratie Nationale-electoraat.

Tabel 5: De wenselijkheid omtrent het behoud van de euro naar politieke voorkeur (N=1.715)

	De euro wordt afgeschaft	De euro blijft bestaan	Totaal
CD&V	5,8%	94,2%	100,0%
Groen	3,7%	96,3%	100,0%
N-VA	15,0%	85,0%	100,0%
SP.a	17,2%	82,8%	100,0%
Open VLD	4,9%	95,1%	100,0%
Vlaams Belang	46,3%	53,7%	100,0%
PVDA+	23,1%	76,9%	100,0%
PS	33,8%	66,2%	100,0%
MR	14,0%	86,0%	100,0%
CDH	15,0%	85,0%	100,0%
Ecolo	7,4%	92,6%	100,0%
FDF	15,4%	84,6%	100,0%
PTB	18,2%	81,8%	100,0%
Démocratie Nationale	67,6%	32,4%	100,0%
Parti Populaire	60,0%	40,0%	100,0%
Andere	20,4%	79,6%	100,0%
Ik zou niet gaan stemmen	30,9%	69,1%	100,0%
Blanco	30,0%	70,0%	100,0%
Ongeldig	39,2%	60,8%	100,0%
Totaal	20,2%	79,8%	100,0%

Opvallend is wel dat het electoraat van de PS veel minder gehecht is aan de euro (66%), in vergelijking met de andere partijen van het brede midden (MR 86%; CdH 85%). Voor de Sp.a-stemmers geldt dat ook enigszins, maar op een minder uitgesproken wijze. Ook het N-VA-electoraat is iets minder gehecht aan de euro dan de andere Nederlandstalige partijen.

Niet geheel onverwacht voor een partij die als slogans "Vlamingen eerst" en "Eigen volk eerst" bezigt, is het Vlaams Belang-electoraat het sterkst van mening dat Belgen voorrang moeten krijgen bij het vinden van werk, sociale huisvesting en uitkeringen (zie tabel 6). Niet minder dan 86% onder hen is die mening toegedaan. We vinden een gelijkaardige opstelling bij het Franstalige extreemrechts: van de jongvolwassenen die opteerden voor Démocratie Nationale opteert 81% voor die positie en van degenen die Parti Populaire stemden 60%.

Van het N-VA-electoraat wil 76% voorrang geven aan Belgen. Het meest opvallende is wel dat die positie een meerderheid achter zich krijgt in nagenoeg alle electoraten. De uitzonderingen zijn de electoraten van Groen, Ecolo, PVDA+ en PTB.

Tabel 6: De wenselijkheid omtrent de gelijke rechten tussen EU-burgers naar politieke voorkeur (N=1.715)

	Alle inwoners EU dezelfde rechten	Belgen voorrang	Totaal
CD&V	39,0%	61,0%	100,0%
Groen	71,8%	28,2%	100,0%
N-VA	24,1%	75,9%	100,0%
SP.a	42,2%	57,8%	100,0%
Open VLD	37,5%	62,5%	100,0%
Vlaams Belang	13,6%	86,4%	100,0%
PVDA+	63,6%	36,4%	100,0%
PS	40,8%	59,2%	100,0%
MR	35,9%	64,1%	100,0%
CDH	37,3%	62,7%	100,0%
Ecolo	55,8%	44,2%	100,0%
FDF	28,6%	71,4%	100,0%
PTB	63,6%	36,4%	100,0%
Démocratie Nationale	18,9%	81,1%	100,0%
Parti Populaire	40,0%	60,0%	100,0%
Andere	34,7%	65,3%	100,0%
Ik zou niet gaan stemmen	40,4%	59,6%	100,0%
Blanco	42,4%	57,6%	100,0%
Ongeldig	19,8%	80,2%	100,0%
Totaal	38,4%	61,6%	100,0%

3 De verwachtingen

3.1 Zijn jonge Belgen positief over de toekomst van Europa?

Naar de verwachtingen werd gepeild door middel van een vijftal items. De vraagstelling wordt weergegeven in de onderstaande tabel (tabel 7). Men kon antwoorden door middel van vier antwoordmogelijkheden: "Heel onwaarschijnlijk", "onwaarschijnlijk", "waarschijnlijk" en "heel waarschijnlijk". Belgische jongvolwassenen blijken eerder negatief over de toekomst van de EU. 57% acht het "waarschijnlijk" en een bijkomende 11% "heel waarschijnlijk" dat de EU in de toekomst op minder steun van de bevolking zal kunnen rekenen. Het beleid dat de EU de laatste jaren heeft gevoerd, wordt blijkbaar niet geapprecieerd en meer dan twee derde van de jongvolwassenen verwacht dat de steun voor het Europese Unieproject zal slinken.

Bijna de helft van de respondenten - 46% - verwacht devolutie van de Unie: verwacht dat de Unie verzwakt uit de huidige crisis zal komen en terug bevoegdheden aan de nationale staten zal overdragen. Een even groot percentage verwacht echter dat de invloed van de Unie mettertijd zo groot zal worden dat de nationale staten worden getrivialiseerd. Een aanzienlijke minderheid (44%) gelooft dat dit ooit zal uitmonden in een Verenigde staten van Europa. Een heel ruime meerderheid (82%) verwacht wel dat de Euro zal blijven bestaan.

Tabel 7: De verwachtingen van Belgische jongvolwassenen omtrent de toekomst van Europa (N=1.840)

	(Heel) onwaar- schijnlijk	Onwaar- schijnlijk	Waar- schijnlijk	(Heel) waar- schijnlijk	(Heel) waar- schijnlijk / (Heel) onwaar- schijnlijk
De Europese Unie zal op minder steun van de bevolking kunnen rekenen	2,6	30,1	56,6	10,6	2,05
De invloed van Europa zal zo groot worden dat onze nationale en regionale regeringen niets meer te zeggen zullen hebben	5,8	47,2	39,2	7,8	0,89
De Europese Unie zal verzwakt uit de huidige crisis komen en een aantal bevoegdheden terug aan de nationale staten overdragen	4,7	49,1	41,6	4,7	0,86
In de toekomst zal Europa een federale staat zijn	9,1	47,1	40,9	2,9	0,80
De euro zal verdwijnen	28,2	53,9	13,6	4,3	0,22

Meerderheden verwachten dat de steun van de bevolking voor het Europese Unieproject zal afnemen en zien geen Verenigde Staten van Europa dagen; zij verwachten dat de Unie de staten niet zal overschaduwen, maar ook geen bevoegdheden terug zal afstaan. Eigenlijk verwacht men meer van hetzelfde, maar met geslonken steun van de bevolking. Overigens blijkt uit de verwachtingen, net zoals uit de wensen, dat de jongvolwassenen erg verdeeld zijn over Europa.

3.2 De verwachtingen omtrent Europa naar politieke voorkeur

Niet alleen de wensen, maar ook de verwachtingen met betrekking tot Europa verschillen naar partijvoorkeur. Zij staan beschreven in tabel 8. We bespreken ze hier niet omdat dit omslachtig is en toch maar matig interessant. Het is wel opmerkelijk dat van nagenoeg alle electoraten een ruime meerderheid van 60 tot meer dan 80% van oordeel is dat de EU het in de toekomst met minder steun van de bevolking zal moeten doen. Enkel bij de CD&V- (50%), Groen- (47%) en Sp.a-kiezers (47%) zijn er nipt geen meerderheden die dat geloven. Het gevoel dat het Europese Unieproject heeft ontgoocheld wordt over de partijgrenzen heen gedeeld door grote delen van de bevolking.

Tabel 8: Het percentage dat aangeeft een stelling omtrent de toekomst van Europa (heel) waarschijnlijk te vinden naar politieke voorkeur (N=1.668)

	De invloed van Europa zal zo groot worden dat onze nationale en regionale regeringen niets meer te zeggen zullen hebben	De Europese Unie zal verzwakt uit de huidige crisis komen en een aantal bevoegdheden terug aan de nationale staten overdragen	De Europese Unie zal op minder steun van de bevolking kunnen rekenen	De euro zal verdwijnen	In de toekomst zal Europa een federale staat zijn
CD&V	31,1%	32,2%	50,4%	6,7%	32,8%
Groen	35,9%	29,3%	47,0%	4,8%	51,0%
N-VA	40,2%	33,8%	60,1%	7,9%	37,3%
SP.a	36,8%	38,4%	46,8%	6,1%	27,3%
Open VLD	34,3%	28,6%	60,6%	9,6%	37,5%
Vlaams Belang	60,5%	43,9%	73,8%	32,6%	47,6%
PVDA	23,1%	33,3%	83,3%	8,3%	41,7%
PS	47,7%	63,1%	81,0%	35,1%	54,3%
MR	47,2%	44,4%	63,7%	10,7%	37,9%
CDH	46,7%	62,7%	69,5%	14,8%	33,9%
Ecolo	47,9%	50,5%	70,2%	8,5%	39,1%
FDF	69,2%	38,5%	71,4%	0,0%	53,8%
PTB	60,0%	63,6%	80,0%	9,1%	33,3%
Démocratie Nationale	63,9%	69,4%	80,6%	33,3%	75,0%
Parti Populaire	68,8%	73,3%	80,0%	53,3%	46,7%
Andere	58,7%	63,8%	87,5%	20,8%	41,3%
Ik zou niet gaan stemmen	50,6%	61,4%	77,6%	25,6%	52,9%
Blanco	55,6%	49,0%	77,9%	34,5%	49,3%
Ongeldig	53,5%	52,7%	75,5%	29,0%	48,5%

4 Zijn de wensen in lijn met de verwachtingen?

Uiteraard hoeft de verwachting dat de EU weer bevoegdheden zal moeten afdragen aan de nationale lidstaten niet negatief te zijn indien men dit ook wenst. Twee toekomstwensen zijn direct vergelijkbaar met de toekomstverwachtingen: "De EU krijgt meer bevoegdheden en evolueert naar een Verenigde Staten van Europa" tegenover "De EU geeft meer bevoegdheden terug aan de nationale staten; en "De euro wordt afgeschaft. De Belgische frank wordt terug ingevoerd" tegenover "De euro blijft bestaan".

Wat betreft de institutionele toekomst van Europa, nemen de jongvolwassenen hun wensen zeker niet voor werkelijkheid. Van degenen die hopen dat de EU evolueert naar een federale staat, gelooft de helft dat dat ook zal gebeuren en vreest de andere helft devolutie naar de nationale staten. Van degenen die weer meer bevoegdheden naar de nationale staten willen overhevelen, vreest een derde dat dat niet zal gebeuren en dat de EU toch de richting van een federale staat uitgaat. Meer dan 4 op de 10 jongvolwassenen vreest aldus dat de EU anders zal evolueren dan zij wensen (zie tabel 9). Een fors deel van de jongvolwassenen verwacht aldus te worden gefrustreerd door de verdere institutionele ontwikkeling van de Europese Unie.

Tabel 9: De verwachting en wenselijkheid (in %) van jongvolwassen Belgen omtrent de institutionele toekomst van de EU (N=1.779)

	Verwachting: EU zal een federale staat zijn	Verwachting: EU zal geen federale staat zijn	Totaal
Wens: EU krijgt meer bevoegdheden en wordt VSE	25,6	24,1	49,7
Wens: EU geeft bevoegdheden terug	18,2	32,1	50,3
Totaal	43,8	56,2	100,0

Wat de Euro betreft is er meer optimisme omdat van de grote groep die wenst dat de Euro blijft bestaan en België in de Eurozone blijft, meer dan 9 op de 10 ook verwachten dat dit zal gebeuren. Van de jongvolwassenen die terug naar de Belgische Frank willen, verwacht zowat de helft dat dit ook zal gebeuren (zie tabel 10).

Tabel 10: De verwachting en wenselijkheid (in %) van jongvolwassen Belgen omtrent het al dan niet afschaffen van de euro (N=1.860)

	Verwachting: euro verdwijnt	Verwachting: euro blijft bestaan	Totaal
Wens: euro wordt afgeschaft	11,0	10,4	21,4
Wens: euro blijft bestaan	6,5	72,2	78,6
Totaal	17,4	82,6	100,0

5 De EU als helper?

De jongvolwassenen werd ook gevraagd op wie of wat zij rekenen om hun persoonlijke levensdoelen op het vlak van werk, loopbaan, gezin, woning, vrijetijd, buurt, ... te verwezenlijken.

5.1 In hoeverre rekent men op de Europese Unie?

18% van de jongvolwassenen verklaart dat zij bij de uitbouw van hun persoonlijke leven op de hulp van de EU rekenen of "sterk" op de hulp rekenen. Een bijkomende 35% rekent "een beetje" op de EU. In het algemeen rekenen de mensen voor het bereiken van hun persoonlijke doelen weinig op de politiek en de overheid, en heel veel op zichzelf, op hun partner en op hun familie. Op de (nationale) overheid rekent 24% (sterk) en een 43% een beetje. In het licht van de schijnbare onverschilligheid waarmee de Europese verkiezingen zich voltrekken, is het opvallend dat er niet veel minder op de EU dan op de nationale overheid wordt gerekend. Op de laatste rekent 67% een beetje tot sterk, op de EU is dat 54% (zie tabel 11).

Tabel 11: Helpende krachten (in %) bij het vormen van de persoonlijke toekomst volgens Belgische jongvolwassenen

	N	Reken ik (helemaal) niet op	Reken ik een beetje op	Reken ik (sterk) op	Reken ik op / reken ik niet op
De overheid	1874	32,8	43,2	24,0	0,73
De Europese Unie	1867	46,5	35,4	18,1	0,39

5.2 Hulp naar politieke voorkeur

Bij de Nederlandstaligen rekent het electoraat van Groen het meest op de Europese Unie (67% een beetje tot sterk). De andere electoraten verschillen onderling niet sterk in dat opzicht (zie tabel 12). Behalve dan het electoraat van extreemrechts. Van het Vlaams Belang-electoraat rekent niemand echt op de Europese Unie rekent en slechts 26% er een beetje op.

Eenzelfde patroon vinden we onder de Franstalige electoraten: Ecolostemmers hebben het meeste vertrouwen in de EU. Van hen rekent 71% een beetje tot sterk op de EU. De electoraten van de MR, PS en CdH rekenen ongeveer in gelijke mate op de Europese Unie rekenen. Afhankelijk van de partij rekent 33 tot 39% er een beetje op en 44 tot 56% een beetje tot sterk. De kiezers van FDF, extreemrechts en extreemlinks rekenen in mindere mate op de Europese Unie.

Tabel 12: Het geloof in de Europese Unie als helper naar de partijvoorkeur (N=1.691)

	Reken ik (helemaal) niet op	Reken ik een beetje op	Reken ik (sterk) op	Totaal
CD&V	33,3%	50,4%	16,2%	100,0%
Groen	33,0%	39,6%	27,4%	100,0%
N-VA	46,9%	35,5%	17,5%	100,0%
SP.a	42,5%	39,8%	17,7%	100,0%
Open VLD	42,2%	40,2%	17,6%	100,0%
Vlaams Belang	74,4%	25,6%	0,0%	100,0%
PVDA+	50,0%	28,6%	21,4%	100,0%
PS	39,9%	38,6%	21,6%	100,0%
MR	36,1%	38,5%	25,4%	100,0%
CDH	44,1%	33,9%	22,0%	100,0%
Ecolo	29,8%	45,7%	24,5%	100,0%
FDF	50,0%	42,9%	7,1%	100,0%
PTB	70,0%	20,0%	10,0%	100,0%
Démocratie Nationale	67,6%	24,3%	8,1%	100,0%
Parti Populaire	66,7%	33,3%	0,0%	100,0%
Andere	56,5%	28,3%	15,2%	100,0%
Ik zou niet gaan stemmen	56,9%	33,3%	9,8%	100,0%
Blanco	52,7%	26,7%	20,5%	100,0%
Ongeldig	60,8%	27,8%	11,3%	100,0%
Totaal	46,2%	36,1%	17,7%	100,0%

5.3 Helpt de EU ook daadwerkelijk?

We kunnen uiteraard niet nagaan of de EU ook daadwerkelijk helpt bij het vormen van het persoonlijk leven. Wat we wel kunnen nagaan is of het rekenen op de EU bijdraagt tot optimisme, de kans vergroot dat mensen geloven dat zij hun levensidealen kunnen verwezenlijken.

Om het geloof in het bereiken van de ideale toekomst te meten maken we gebruik van een vijftal items. Men werd vooraf gevraagd om een ideale persoonlijke situatie te schetsen op het gebied van woning, woonomgeving, vrijetijd, gezinsleven en carrière. Op het einde van de vragenlijst werd dan aan de respondenten gevraagd of zij dachten deze ideale situatie te zullen bereiken. De jongvolwassenen die optimist zijn in verband met één van die levensloopaspecten zijn doorgaans ook optimist in verband met de andere, met het gevolg dat één goede schaal kan worden geschat die weergeeft in welke mate men gelooft zijn levensloopideaal te kunnen verwezenlijken². We gingen dan na of het rekenen op de hulp van de overheid en van de EU de kans vergroot dat men meent zijn levensidealen te kunnen verwezenlijken. Dat bleek het geval voor degenen die rekenen op de EU, niet voor degenen die rekenen op de (nationale) overheid.

Ook dit wijst erop dat de bijzonder lage belangstelling voor de Europese verkiezingen niet mag worden gelijkgesteld aan onverschilligheid ten opzichte van het Europese project. 18% van de jongvolwassenen rekt (sterk) op de Europese Unie om de risico's van het

² De componentenladingen variëren van ,5 tot ,8 en de Cronbach's alfa bedraagt ,8.

leven aan te gaan en 53% rekent een beetje tot sterk op de Europese Unie. Maar daarenboven blijkt dat degenen die op de Europese Unie rekenen optimistischer zijn over het bereiken van hun levensidealen en over de mogelijkheden de sociaaleconomische risico's op te vangen die het bereiken van die idealen bedreigen, dan mensen die niet op de EU rekenen.

6 Besluit

Meer dan drie kwart van de jongvolwassenen wil dat België in de Eurozone blijft en meer dan acht op tien verwachten ook dat dit zal gebeuren. Toch is het opvallend dat meer dan één op de vijf jongvolwassenen (22%) van oordeel is dat we maar beter terugkeren naar de Belgische Frank. Dus zelfs rond de Europese munt bestaat geen consensus bij de jongvolwassenen (die 13 à 23 jaar oud waren bij de introductie van die nieuwe munt).

Wat de Unie zelf betreft is de verdeling bijzonder groot. Zowat de helft van de jongvolwassenen wenst devolutie en zou liefst bevoegdheden aan de Unie ontnemen en terug overhevelen naar de nationale staten. De andere helft wil meer bevoegdheden voor de Unie, en dus minder bevoegdheden voor de nationale staten.

Het principe van het vrij verkeer van personen – waarschijnlijk een van de aspecten van de Unie die de mensen het meest direct ervaren – wordt door een ruime meerderheid verworpen. 62% is van oordeel dat in België de Belgen meer rechten zouden moeten genieten, op vlak van tewerkstelling, uitkeringen en (sociale) huisvesting, dan de andere EU-burgers.

Met ongeveer één op vijf van de jongvolwassenen die de Euro vaarwel wil zeggen, één op twee die bevoegdheden van de EU weer naar de nationale staten wil overdragen en bijna twee op drie die van oordeel zijn dat in België de Belgen meer rechten moeten hebben dan de andere EU-burgers, kan worden gesteld dat de huidige inrichting van het EU-project slechts zwak wordt gedragen.

De steun voor de huidige richting van dat project is relatief gezien het grootst in de electoraten van Groen, CD&V, Ecolo en Open VLD, het kleinst bij het Vlaams Belang en extreemrechts. Die steun is ook merkkelijk kleiner in het Franstalige dan in het Nederlandstalige landsgedeelte.

Wat de verwachtingen, niet de wensen, betreft, verwacht een ruime minderheid (44%) dat de EU toch zal evolueren in de richting van een federale staat of een Verenigde Staten van Europa en voor ongeveer 4 op de 10 van hen is dat een ongewenste ontwikkeling. De proportie die verwacht dat de nationale staten getrivialiseerd worden omdat steeds meer bevoegdheden naar de EU worden overgeheveld is nagenoeg gelijk aan de proportie (bij de 47%) die verwacht dat de EU verzwakt uit de huidige crisis komt en dat

daarom de macht toch weer naar de nationale staten gaat verschuiven. Waar er minder verdeling en meer eensgezindheid over bestaat is dat de Europese Unie in de toekomst op minder steun van de bevolking zal kunnen rekenen. Blijkbaar bestaat de perceptie dat de Unie de huidige crisis slecht heeft aangepakt, verzwakt uit die crisis komt en daardoor vertrouwen en steun heeft verloren. Niet alleen is het draagvlak voor de huidige koers wankel, ook de toekomst ziet er bleek uit: nagenoeg twee derde verwacht dat de steun van de bevolking voor het Europese Unieproject zal slinken, en vier op de tien verwacht persoonlijk te worden teleurgesteld door de toekomstige institutionele ontwikkeling van de Unie.

De relatief zwakke steun voor de koers van het Europese Unieproject en het gevoel, gedeeld door velen, dat die steun in de toekomst nog zal slinken, verhindert echter niet dat de jongvolwassenen Belgen toch enigszins op de EU rekenen om hen te helpen hun persoonlijke levensdoelen te verwezenlijken. In feite rekenen zij daarvoor niet veel minder op de EU dan op de nationale overheid: 67% rekent een beetje tot sterk op de nationale overheid, 54% op de EU. Opvallend daarbij is dat de jongvolwassenen die op de nationale overheid rekenen daardoor niet optimistischer worden over de mogelijkheid hun levensidealen te verwezenlijken, terwijl dat wel het geval is voor de jongvolwassenen die op de Europese Unie rekenen. Onder die laatsten bevinden zich wel veel hoogopgeleiden en veel jongvolwassenen die voor Groen of Ecolo stemmen.

Kortom, de EU is, althans voor een aantal jongvolwassenen, een reële overheid geworden, waarop een aantal van hen rekent – de meeste daarvan weliswaar slechts “een beetje” - om hen te helpen bij de uitbouw van hun leven. Toch zien we dat de jongvolwassenen sterk verdeeld zijn over de plaats die de EU moet gaan bekleden. Eén op twee wil devolutie: terug overhevelen van bevoegdheden van de EU naar de nationale staten. Eén op vijf wil zelfs uit de Euro stappen. Een ruime meerderheid is van oordeel dat in België Belgen meer rechten moeten hebben dan andere EU-burgers en voorrang moeten krijgen bij tewerkstelling, uitkeringen en sociale zekerheid. Velen zijn van oordeel dat de EU slecht is omgesprongen met de recente crisis en daardoor verzwakt uit die crisis komt. Twee op de drie jongvolwassenen verwacht dat de EU in de toekomst op minder steun van de bevolking zal kunnen rekenen. De idylle tussen de Belgen en de EU lijkt ten einde, ook al kwam de zogeheten “eerste president” van Europa uit eigen land.

De mate waarin de jongvolwassenen verdeeld zijn over de huidige koers van het Europese Unieproject weerspiegelt zich overigens in haast alle partijelectoraten. Met de uitzondering van het zeer pro-EU electoraat van Groen en het zeer anti-EU electoraat van extreemrechts, zijn alle electoraten scherp verdeeld over Europa en in bijna alle electoraten is een meerderheid van oordeel dat de steun voor het Europese Unieproject in de toekomst nog zal afnemen. Het is derhalve onwaarschijnlijk dat die partijen uit

zichzelf de Europese Unie zullen politiseren en van het Europese beleid een inzet van nationale verkiezingen zullen maken. Zij zouden waarschijnlijk verkiezen, via oorverdovende stilte, de verdeeldheid in het eigen electoraat in de luwte te laten. Het is echter even waarschijnlijk dat populistische partijen de gevestigde partijen die stilte niet zullen gunnen. Zij kunnen van de verdeeldheid over het Europese Unieproject een centraal politiek thema te maken en aldus een spagaat scheppen in de gevestigde electoraten. Waarschijnlijk zal de EU in de Belgische politiek van de komende jaren een minder discreet bestaan leiden dan in het verleden.

7 Literatuur

AAPOR. (2011). *Standard Definitions. Final Dispositions of Case Codes and Outcome Rates for Surveys. Revised 2011*. Retrieved 15 april 2014, from <http://aapor.org/Content/NavigationMenu/AboutAAPOR/StandardsampEthics/StandardDefinitions/StandardDefinitions2011.pdf>.

Elchardus, M., & Te Braak, P. (2014). *Kort Technisch Verslag Toekomstonderzoek*. Brussel: Onderzoeksgroep TOR, Vakgroep Sociologie, Vrije Universiteit Brussel.